

СТАНОВИЩЕ

изготвено от проф. д-р Борис Парашкевов във връзка с конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (Общо и сравнително езиковедство – угрофински езици), обявен в ДВ, бр. 20/17.03.2015 г.

Настоящото становище е изготвено съгласно заповед № РД 38-365 от 28.05.2015 г. на ректора на СУ „Свети Климент Охридски“, проф. д.ист.н. Иван Илчев, и в съответствие с решението от първото заседание на научното жури, съставено по силата на същата заповед. Документи за участие в конкурса е подала единствено гл. ас. д-р Ина Георгиева Вишоградска. Тя е родена през 1976 г., през 2000 и 2001 г. е придобила магистърска степен съответно по английска и по унгарска филология в университета в град Сегед (Унгария). Работила е като хоноруван асистент по практически английски език в СУ „Св. Климент Охридски“, а от 2010 г. е главен асистент в Катедрата по класическа, новогръцка и унгарска филология към ФКНФ на същия университет. Обявената доцентура е обезпечена с разработените и преподавани от нея лекционни курсове „Увод в унгарското езиковедство“, „Славянските заемки в унгарски“, „Езиков контакт“.

През 2008 г. гл. ас. Вишоградска придоби образователната и научна степен „доктор“ след успешна защита на дисертационния си труд „Вокалната хармония в унгарски език (върху материал от заемки)“, на който имах честта да бъда рецензент. Днес виждам, че проявяваният още по онова време интерес към езиковите контакти и тяхното отражение във фонетиката и фонологията на унгарския език е прераснал в ориентиране към един изключително специфичен и същевременно дискуссионен обект на анализ в споменатите области на езиковедството, каквато е сричката. Резултата от нейните усилия са систематизирани в представената като хабилитационен труд монография „Структура на сричката“. В подзаглавието авторката изрично отбелязва, че изследването не се фокусира просто върху проблемите на сричката в унгарския език, както може да се очаква от един унгарист. То уточнява работата като съпоставително изследване, а в Увода към него се назовава неговата изходна база: данни от английския, унгарския и българския език. Изборът е аргументиран на първо място с многостранно проучваната сричка в английски, на второ – с богатите възможности за съпоставка, предлагани от унгарския като представител на угрофинското езиково семейство, и на трето – сричката в българския език, която според авторката се намира „поскоро във вакуум по отношение на структурната трактовка“ (стр. 12). Като цел се формулира представянето в една рамка на възможните предвокални

и следвокални консонантни струпувания редом с цялостната организация на сегментите в рамките на сричката в трите езика. Очакванията на авторката са били, че това е пътят към разкриването на определени универсални параметри при групирането и позиционирането на отделните сегменти в сричката.

Издадената от Университетското издателство монография в обем 203 страници се състои от четири прецизно разчленени глави, заключение, библиография с над 250 заглавия от трите езика и три таблични приложения. Логично е в глава първа да се направи обстоен преглед на лингвистичните и екстралингвистичните доказателства за съществуването на сричката. В нея прегледно се реферират различни теории, мнения и становища при дефиниране на статуса на сричката, извършва се постепенно въвеждане в терминологията, в сегментното деление на сричката на *предядро – рима (ядро + кода)*. Преди това между другото се коментира т. нар. наивистично познание за сричката, основаващо се на интуицията на носителите на езика. В тази взаимовръзка не мога да не спомена познатия непреднамерен преход от фонемни размествания (напр. *гос и бол* вм. *бос и гол*) към морфемните, в които всъщност нерядко се отразяват осъзнавани срички със семантична стойност. Така например на каламбурна основа в Германия беше издадена книга с граматически правилно заглавие, което от семантично гледище е безсмислица, но всеки носител на езика се досеща за наличието на разменени сричководни граматични морфемни (префикси) *ver-* и *zu-*: *vernäht und zugeflixt* вместо коректно структурираното безобидно проклятие *verflixt und zugenäht*. В обучението по фонетика на немския език пък се посочва как чрез умишлено акцентуване на принципно неносещи ударение префикси се постига подчертано семантично противопоставяне: *er ist nicht erzogen, sondern verzogen*, тоест „не е възпитаван, а разглезван“. В подраздел 4.2., обобщаващ теоретичната база или рамка на представената работа се изтъква, че в нея д-р И. Вишоградска освен на сонорната градация се опира и на нелинейното дефиниране на сричката по модела *предядро-ядро*, добавяйки в три подточки основата, на която стъпва при паралелния анализ на трите езика. За теоретична рамка в крайна сметка уместно според мене се приема традиционният за фонологията генеративен подход към структурата на сричката, който включва разклонено (арборално) представяне и по-тесни връзки между сонорния връх и следващата го консонантна част.

В относително кратката втора глава са представени постулатите спрямо структурата на английската, българската и унгарската сричка. Предприетият преглед на техните фонетични и фонологични трактовки за трите езика ориентира читателя в проявявания в наши дни интерес към тази проблематика. Към нея авторката пристъпва с показателен духовит диалог между двама студенти филолози. Въпрос: *Какво е сричка?* –

Отговор: *Като я видя, ще ти кажа*. При такъв скептицизъм все пак може най-малкото да се припомни, че без да разполагат с каквато и да било дефиниция, нашите предци в даден период интуитивно са пристъпили към т. нар. *отваряне на сричката* в праславянски с похвати, които са я реструктурирали из основи и които днес определяме като ликвидна метатеза, поява на носови гласни и консонантни опростявания, променили в отделни случаи думите до неузнаваемост, срв. бълг. *сън* и етимологично тъждественият му гърцизъм ὕπνος (например в *хипноза*, *хипнотизирам*).

Трета глава е посветена на възможното съчетаване на наличните съгласни и гласни във всеки от трите езика. Д-р И. Вишоградска подлага на детайлна дискусия сричковите компоненти предядро и рима, респ. ядро и кода в тяхната реализация като *неразклоняваща се* или *разклоняваща се* структура, видовете клъстери и други частни случаи. Съпоставянето на сричковата структура е предмет на четвърта глава, в началото на която се изтъкват предимствата, които предлага моделът за описание на сричковата структура *предядро/рима*. анализират се струпването на съгласни в началословието и краесловието, сонорната йерархия в началословието, разпределението им в римата и кодата и др. В стегнатото заключение се обобщават принципите и резултатите от съпоставителната работа, която според авторката показва между другото доколко прилаганата сричкова конфигурация е адекватна спрямо изследваните езици и как сходствата и различията на фонотактично ниво се отразяват върху теоретичната база. Впрочем във връзка с анализа на кодата в български и независимо от признаването или непризнаването на такъв сричков сегмент (3.2.2. на стр. 144) у мен възниква въпросът доколко направените изводи за сричковата граница биха могли да подпомогнат регламентирането на логичен начин за пренасяне. Иначе казано, дали *до-брота* или *доб-рота*, *пре-днамерено* или *пред-намерено*. Може би нормата и тогава ще продължи да позволява известна факултативност със или без препоръчителен вариант, която бездруго няма да се спазва от модерните полиграфични средства, срв. наличните в монографията случаи като *оч-ертават* (стр. 12), *способността* (стр. 29), *оф-ормянето* (стр. 47).

В приложената към документацията справка за реабилитационния труд авторката очертава общо 12 приносни момента. Той с право е окачествен като първо по рода си съпоставително изследване на едно основно във фонотактиката на унгарския, българския и английския език понятие, каквото е сричката, на нейните граници, структура и сегменти, и то в рамките на генеративния подход *предядро/рима*. Изтъква се първата по рода си проверка на приложимостта на нелинейния генеративен анализ в три генеалогично и типологично различни езика и т.н.

В сведенията за научните публикации на д-р И. Вишоградска се съдържат данни, свидетелстващи за трайния ѝ интерес не само в областта на фонетиката и фонологията, но също така на лексикологията, в частност

на езиковите контакти и на контрастивното съпоставяне на българския, унгарския и английския език, които обогатяват съвременната българистика и унгаристика. Показателен за това е приложеният списък от 27 заглавия на нейни научни публикации в чужди и наши реномирани издания и вторият с 21 заглавия по темата на настоящия конкурс за доцентура. Във връзка със стойностните приноси в тях ще обърна внимание специално на изработената концепция за създаване на електронен корпус на славянските заемки в унгарския език. С намерението в него да се съблюдава изходната форма на славянските елементи, запазени в унгарски до голяма степен в състоянието им от преди десетина века, ще се получи доста ценна информация за някогашния им статус в славянските езици донори, каквато предлага и консервативният фински език по отношение на германски и източнославянски лексикални праформи (срв *kuningas* vs. англ. *king*, и *lusikka* vs. рус. *ложка*). Първи стъпки към реализирането на това начинание е бил ръководеният от д-р И. Вишоградска съответен проект през 2011-2012 г., който не би трябвало да застине в началния си стадий.

Впечатляващо е участието на д-р И. Вишоградска с доклади и научни съобщения в тематично доста разнообразни конгреси, конференции, кръгли маси и колоквиуми. В част от представяните разработки проличава постепенното набиране на градиво за вече осъщественото монографично изследване. Положителната оценка за нейното развитие на научноизследователското, преподавателското и дори преводаческото поприще намира израз в членството ѝ в Асоциацията на младите езиковеди от Европа и в Европейската лингвистична асоциация, в ролята ѝ на координатор по програмата „Еразъм“ за специалността Унгарска филология, както и предоставяната ѝ възможност да изнася лекции в институции извън страната.

С оглед на изложеното дотук общото ми впечатление за качествата на кандидатката не може да бъде друго освен напълно позитивно. При това то не се основава само на документацията във връзка с настоящия конкурс. Имал съм възможност заедно с нея да участвам в международни конференции в Сегед (Унгария), където съм се уверявал в способностите ѝ суверенно да излага и защитава мнението си в доклади и дискусии. Не се съмнявам, че тя и занапред ще поддържа репутацията си на добросъвестен преподавател и ще спомага за изграждането на млади специалисти в областта на българската унгаристика. Всичко това е достатъчно основание да предложа на почитаемото жури да присъди на д-р Ина Георгиева Вишоградска академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (Общо и сравнително езиковедство – угрофински езици).

София, юли 2015 г.

(проф. д-р Борис Парашкевов)